

NOTA DE FUNDAMENTARE
la proiectul hotărârii Guvernului cu privire la aprobarea Programului de implementare, pentru anii 2026-2030, a Strategiei naționale pentru cultură și patrimoniu pentru anii 2025-2035

1. Denumirea sau numele autorului și, după caz, a/al participanților la elaborarea proiectului actului normativ
Proiectul hotărârii Guvernului cu privire la aprobarea Programului de implementare, pentru anii 2026-2030, a Strategiei naționale pentru cultură și patrimoniu pentru anii 2025-2035 este elaborat de Ministerul Culturii în colaborare cu Biroul Regional UNESCO pentru Știință și Cultură în Europa, cu finanțare din partea Uniunii Europene.
2. Condițiile ce au impus elaborarea proiectului actului normativ
2.1. Temeiul legal sau, după caz, sursa proiectului actului normativ
La nivel internațional, cultura și patrimoniul cultural sunt recunoscute ca resurse esențiale pentru consolidarea identității, coeziunii sociale și promovarea dezvoltării durabile. Integrarea acestora în politicile de planificare strategică, atât ca domeniu distinct, cât și ca dimensiune transversală în educație, turism, economie sau mediu, evidențiază necesitatea consolidării cadrului strategic și instituțional în Republica Moldova. În acest context, se impune redefinirea rolului culturii și valorificarea eficientă a patrimoniului cultural, în condițiile unui potențial semnificativ, dar insuficient dezvoltat, din cauza unei abordări sistemice limitate și a sprijinului instituțional redus. Proiectul hotărârii Guvernului cu privire la aprobarea Programului de implementare, pentru anii 2026-2030, a Strategiei naționale pentru cultură și patrimoniu pentru anii 2025-2035 (în continuare – <i>Program</i>) a fost elaborat în conformitate cu direcțiile prioritare stabilite în Programul de activitate al Guvernului „UE, pace, dezvoltare”¹ și urmărește consolidarea rolului culturii ca factor de coeziune socială, educație civică și dezvoltare durabilă, prin implementarea unei politici publice incluzive și realizarea de investiții susținute în domeniu. La baza obiectivelor trasate în Program, sunt prevederile Strategiei naționale de dezvoltare „Moldova Europeană 2030”, care recunoaște necesitatea intrării culturii în „mase”, inclusiv în mediul rural și în regiunile periferice ale țării. În acest context, Programul va contribui în mod direct la implementarea OG 4 „Ridicarea nivelului de cultură și de dezvoltare personală” (OS 4.1.; OS 4.2. și OS 4.3.) Programul a fost elaborat în vederea asigurării continuității procesului de planificare strategică pe termen mediu și a implementării coerente a Strategiei naționale pentru cultură și patrimoniu pentru anii 2025–2035, aprobată prin Hotărârea de Guvern nr. 623/2025². Programul reprezintă prima etapă de implementare a Strategiei naționale pentru cultură și patrimoniu pentru anii 2025–2035 (în continuare – <i>SNCP 2035</i>), fiind conceput ca un

¹ https://docs.google.com/document/d/1G8S7tly7YMdz1vA67ZKSvHmsig6_Ys8T/edit?rtpof=true&sd=true&tab=t.0

² https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=151214&lang=ro

instrument operațional care transpune în practică direcțiile și obiectivele strategice la nivel național.

Fundamentarea Programului are la bază analiza lecțiilor învățate din politicile culturale anterioare, standardele internaționale relevante, inclusiv cele prevăzute de *acquis-ul* Uniunii Europene, precum și bunele practici aplicate în domeniu, în scopul răspunderii adecvate la necesitățile actuale ale sectorului culturii și patrimoniului cultural.

În contextul statutului Republicii Moldova de stat candidat de aderare la Uniunea Europeană, necesitatea elaborării Programului derivă din angajamentele asumate în Programul Național de Aderare al Republicii Moldova la Uniunea Europeană pentru anii 2026-2029 (Clusterul 3. Competitivitate și creștere incluzivă, Capitolul 26. Educație și cultură, Anexa A, acțiunea nr. 27), aprobat prin Hotărârea de Guvern nr. 818/2025.

În vederea implementării cerințelor de aderare la Uniunea Europeană, Programul reflectă angajamentele asumate conform prevederilor Acordului de Asociere între Republica Moldova, pe de o parte, și Uniunea Europeană și Comunitatea Europeană a Energiei Atomice și statele membre ale acestora, pe de altă parte, ratificat prin Legea nr. 112/2014 (Capitolul 25. Cooperarea în domeniul culturii, al politicii audiovizuale și al mass-media și Capitolul 19. Turism), precum și prevederile Agendei de Asociere Republica Moldova – Uniunea Europeană 2021 -2027 (Capitolul 21. Cultură, politică audiovizuală și mass-media și Capitolul 17. Turism).

Prioritățile stabilite în Program sunt corelate cu Obiectivele de Dezvoltare Durabilă (în continuare – *ODD*) din Agenda de Dezvoltare Durabilă 2030, contribuind la atingerea ODD 4: Educație de calitate; ODD 5: Egalitatea de gen; ODD 8: Muncă decentă și creștere economică; ODD 9: Industrie, inovație și infrastructură, ODD 11: Orașe și comunități durabile; ODD 12: Consum și producție responsabile; ODD 13: Acțiune asupra climei; ODD 16: Pace, justiție și instituții puternice; ODD 17: Parteneriate pentru obiective.

Totodată, Programul se aliniază cu angajamentele asumate de Republica Moldova la convențiile internaționale și europene în domeniul culturii și patrimoniului cultural, precum Convenția UNESCO privind protecția și promovarea diversității expresiilor culturale (Paris, 2005), Convenția pentru salvagardarea patrimoniului cultural imaterial (Paris, 2003), Convenția privind protecția patrimoniul mondial, cultural și natural (Paris, 1972), Convenția asupra măsurilor ce urmează a fi luate pentru interzicerea și împiedicarea operațiunilor ilicite de import, export și transfer de proprietate al bunurilor culturale (Paris, 1970), Convenția pentru protecția patrimoniului arhitectural al Europei (Granada, 1985), Convenția europeană pentru protecția patrimoniului arheologic de la Valletta (La Valletta, 1992), Convenția-cadru a Consiliului Europei privind valoarea patrimoniului cultural pentru societate (Faro, 2005).

2.2. Descrierea situației actuale și a problemelor care impun intervenția, inclusiv a cadrului normativ aplicabil și a deficiențelor/lacunelor normative

În ultimii ani, sectorul culturii și patrimoniului cultural din Republica Moldova a fost afectat de crize sanitare, economice și geopolitice, care au perturbat activitățile culturale, au limitat accesul la patrimoniu cultural și au accentuat vulnerabilitățile instituțiilor publice și independente. Implicarea sectorului în sprijinirea refugiaților și consolidarea coeziunii

sociale a evidențiat rolul strategic al culturii, dar și nevoia de modernizare: infrastructură și echipamente adecvate, digitalizare, mecanisme financiare și politici culturale coerente pentru a crește reziliența și a susține dezvoltarea durabilă și incluziunea socială.

Infrastructura insuficient dezvoltată și slab modernizată

Sectorul culturii și patrimoniului cultural din Republica Moldova se confruntă cu deficiențe structurale semnificative ale infrastructurii, care afectează funcționarea eficientă a instituțiilor culturale și limitează accesul populației la servicii culturale de calitate. Deși la nivel național există o rețea relativ extinsă de instituții culturale, o parte considerabilă a acestora funcționează în clădiri învechite, construite preponderent în perioada sovietică și nereabilitate capital în ultimele decenii, caracterizate prin dotări tehnice insuficiente, eficiență energetică redusă și costuri ridicate de întreținere. Situația este reflectată de faptul că, din totalul de 1183 de case de cultură funcționale, 365 necesită reparații capitale, iar 43 se află în stare avariata. De asemenea, dintre cele 286 de clădiri muzeale, peste o treime necesită intervenții majore, iar aproximativ 30% sunt într-o stare tehnică precară. Totodată, se constată o diminuare a rețelei de biblioteci, de la 1326 în anul 2019, la 1285 în anul 2024, în timp ce infrastructura teatrală, concertistică și cinematografică a rămas practic neschimbată - 17 teatre și 5 organizații concertistice la nivel național. Aceste constrângeri afectează în mod disproporționat mediul rural, unde capacitatea financiară a autorităților publice locale este limitată. Ca urmare, se evidențiază dezechilibre teritoriale și limitarea accesului grupurilor vulnerabile la cultură, menținerea nivelului scăzut de digitalizare, precum și reducerea participării culturale și a coeziunii sociale.

Protejarea și valorificarea insuficientă a patrimoniului cultural

Patrimoniul cultural material și imaterial al Republicii Moldova se află sub risc de degradare și pierdere a valorii sale. Cauzele principale includ protejarea și valorificarea insuficiente, capacitatea instituțională limitată și fragmentarea instrumentelor de inventariere, monitorizare și intervenție. Nivelul de digitalizare este redus, iar registrele existente nu sunt interoperabile.

Statul administrează aproximativ 1800 de monumente de arhitectură și istorie și peste 1,6 milioane de bunuri culturale în colecțiile muzeale, dintre care, o parte semnificativă este deteriorată sau depozitată necorespunzător. Distribuția acestora este inegală, peste jumătate fiind concentrate în mun. Chișinău, capacitatea operațională a instituțiilor responsabile este insuficientă, iar sistemele de evidență sunt depășite.

Caracterul depășit al documentațiilor de urbanism, precum și insuficienta delimitare și evidență oficială a monumentelor istorice și a zonelor lor de protecție favorizează intervențiile neautorizate, demolările și construcțiile neconforme, afectând integritatea zonelor istorice, identitatea urbană și memoria colectivă. Patrimoniul cultural mobil rămâne vulnerabil din cauza spațiilor și dotărilor tehnice inadecvate, iar digitalizarea progresează lent și fragmentar, limitând accesul publicului la resursele digitale.

Vizibilitatea patrimoniului cultural la nivel național și internațional este redusă, iar potențialul său educațional, turistic și economic este insuficient valorificat. Riscurile sunt amplificate de factori naturali, antropici, schimbările climatice, precum și contextul regional instabil. În lipsa unor măsuri sistematice de conservare, monitorizare, digitalizare și

valorificare integrată, patrimoniul cultural riscă degradarea ireversibilă, cu consecințe economice, turistice și sociale semnificative.

Insuficiența resurselor umane de specialitate, în special în mediul rural

Sectorul culturii și patrimoniului cultural se confruntă cu un deficit structural de resurse umane calificate, accentuat în mediul rural. Principalele cauze includ salarizarea necompetitivă, vulnerabilitatea socială a profesiilor culturale, îmbătrânirea personalului și atractivitatea redusă pentru tineri. Deși numărul angajaților a crescut în ultimii ani, nivelul de remunerare rămâne printre cele mai scăzute din economie, iar creșterile salariale nu au ținut pasul cu media națională, favorizând migrația specialiștilor către alte domenii sau în afara țării.

Formarea profesională continuă rămâne insuficientă ca acoperire și intensitate, iar distribuția teritorială a specialiștilor este dezechilibrată, cu o concentrare majoră în mun. Chișinău și deficit cronic în instituțiile culturale regionale și rurale. Deficitul de resurse umane reprezintă o problemă majoră în domeniile conservării și restaurării, muzeografiei/muzeologiei, arheologiei și documentării patrimoniului cultural imaterial, unde numărul specialiștilor este limitat, iar îmbătrânirea personalului existent accentuează vulnerabilitățile sistemului.

Aceste constrângeri limitează capacitatea instituțiilor culturale de a gestiona proiecte complexe, de a atrage finanțări externe și de a adopta practici moderne de management, digitalizare și valorificare a patrimoniului cultural. În consecință, accesul echitabil al populației la servicii culturale și protecția durabilă a patrimoniului cultural național sunt afectate, ceea ce impune implementarea unor politici integrate de recrutare și retenție (inclusiv prin stimulente salariale), formare profesională continuă și mentorat, trasee de carieră și mecanisme de mobilitate, precum și echilibrarea teritorială a resurselor umane, corelate cu îmbunătățirea condițiilor de muncă și consolidarea capacității instituționale la nivel regional.

Subfinanțarea culturii și mecanisme participative slab dezvoltate

Sectorul culturii și patrimoniului cultural din Republica Moldova se confruntă cu o subfinanțare cronică și mecanisme participative insuficient dezvoltate, ceea ce limitează accesul echitabil la cultură și capacitatea de dezvoltare durabilă a sectorului. Deși cheltuielile publice pentru servicii culturale au crescut nominal de la 202,6 milioane lei în 2015, la 546,2 milioane lei în 2024, ponderea lor în totalul cheltuielilor publice rămâne redusă – doar 0,7% în 2024 și sub 1% în 2025? din PIB, nivel inferior mediei europene și recomandărilor internaționale.

Veniturile proprii ale instituțiilor culturale au crescut modest, iar majorarea bugetelor locale nu a redus disparitățile teritoriale și nu a asigurat acces echitabil la servicii culturale, în special pentru copii, tinerii din mediul rural, minorități și persoane cu dizabilități. Finanțarea insuficientă afectează direct protecția patrimoniului cultural și dezvoltarea industriilor creative, inclusiv sectorul cinematografic, unde resursele nu permit susținerea constantă a producțiilor competitive, în pofida creșterii numărului de proiecte și coproducții.

Lipsa mecanismelor de finanțare mixtă, a stimulentei fiscale, a parteneriatelor public-private și a instrumentelor eficiente de cofinanțare pentru proiecte externe, precum și

absența planificării multianuale, determină investiții fragmentate, descurajează implicarea sectorului privat și limitează capacitatea instituțiilor culturale de a accesa programe europene și internaționale. În consecință, coeziunea socială și eficiența pe termen lung a politicilor culturale sunt afectate profund.

Subreprezentarea sectorului cultural independent

Sectorul cultural independent din Republica Moldova, format din organizații non-profit, spații autogestionate și artiști independenți, contribuie semnificativ la diversitatea expresiilor artistice, inovare și incluziune socială. Cu toate acestea, sectorul rămâne insuficient integrat și subreprezentat în politicile publice.

Principalele provocări includ lipsa unui cadru juridic și fiscal adaptat, finanțarea precară și fragmentată, accesul limitat la infrastructură și capacitățile organizaționale reduse ale actorilor independenți. Majoritatea funcționează fără resurse pentru planificare strategică pe termen lung. Cooperarea redusă cu instituțiile publice și lipsa spațiilor adecvate accentuează centralizarea activităților culturale în mun. Chișinău și limitarea accesului comunităților din teritoriu.

Subreprezentarea sectorului independent afectează diversitatea culturală, oportunitățile de inovare și participarea publicului, determinând precaritatea economică a artiștilor și favorizarea migrării talentelor.

Participare și consum cultural redus

Participarea și consumul cultural în Republica Moldova rămân reduse și inegale, influențate de factori geografici, socio-economici și educaționali, ceea ce limitează accesul și implicarea cetățenilor în viața culturală. Distribuția inegală a serviciilor culturale, infrastructura precară, mobilitatea redusă, lipsa programelor adaptate și promovarea insuficientă afectează în special populația din mediul rural, precum vârstnicii, minoritățile etnice, copiii și tinerii din medii defavorizate.

Datele oficiale indică o creștere a vizitelor la muzee, la 1000 de locuitori - de la 114 de vizite în 2020, la 289 de vizite în 2023. Cu toate acestea, acest nivel rămâne de aproximativ trei ori mai mic decât media Uniunii Europene, estimată la 1000–1200 de vizite la 1000 de locuitori. Deși se observă o creștere a participării culturale, nivelul rămâne sub potențial, iar instrumentele de stimulare, precum „Voucherul Cultural”, sunt insuficient utilizate în raport cu numărul beneficiarilor eligibili.

Digitalizarea culturii și educația media oferă oportunități de extindere a accesului, însă ritmul lent al transformării digitale, infrastructura precară și barierele socio-economice limitează impactul acestora. În lipsa unor politici coerente bazate pe date, a sprijinului financiar adecvat și a mecanismelor eficiente de coordonare între instituții, inegalitățile de participare culturală vor continua să se accentueze, patrimoniul cultural va rămâne subutilizat, iar potențialul cultural, social și economic al comunităților va fi insuficient valorificat, afectând incluziunea, coeziunea socială și dezvoltarea durabilă.

Diplomația culturală insuficient valorificată

Diplomația culturală a Republicii Moldova este insuficient valorificată, fiind tratată, istoric, ca o componentă secundară a politicilor publice, în absența unei strategii unitare, a unei finanțări stabile, a atașărilor culturale dedicați și a unor mecanisme instituționale specifice. Această situație limitează vizibilitatea internațională a culturii naționale, promovarea identității culturale și implicarea coordonată a diasporei, care reprezintă aproximativ o treime din populație.

În ultimii ani, instituțiile culturale au participat punctual la turnee, festivaluri și expoziții internaționale, cu toate acestea, inițiativele respective au rămas izolate și lipsite de un impact strategic durabil.

Absența unui cadru strategic coerent și a mecanismelor de coordonare conduce la valorificarea insuficientă a potențialului diasporei și accentuează inegalitățile de acces la mobilități și proiecte internaționale. Integrarea limitată în rețelele culturale europene reduce accesul instituțiilor la finanțări, expertiză și programe de formare, iar Republica Moldova participă frecvent doar în calitate de beneficiar sau invitat, nu și ca actor cu rol decizional.

Capacitatea administrativă redusă, resursele umane limitate și competențele insuficient dezvoltate în domenii precum managementul strategic, atragerea fondurilor externe și monitorizarea rezultatelor, precum și lipsa unui sistem coerent de evaluare, afectează eficiența politicilor publice și subliniază necesitatea consolidării diplomației culturale prin strategii coerente și mecanisme instituționale durabile.

3. Obiectivele urmărite și soluțiile propuse

3.1. Principalele prevederi ale proiectului și evidențierea elementelor noi

Programul stabilește un cadru coerent de intervenții pentru perioada 2026–2030, orientat spre consolidarea rolului culturii în dezvoltarea durabilă a societății, protejarea patrimoniului cultural și creșterea competitivității sectorului cultural la nivel național și internațional. Programul este structurat pe cinci obiective generale, fiecare fiind operaționalizat prin obiective specifice, indicatori de rezultat măsurabili și ținte clare până în anul 2030.

OG 1. Asigurarea unei participări culturale extinse, echitabile și incluzive, prin consolidarea rolului culturii în societate, susținerea diversității, reducerea inegalităților de acces și modernizarea infrastructurii culturale în conformitate cu standardele europene.

Măsuri de intervenție:

- dezvoltarea și unificarea cadrului instituțional, normativ și financiar care să asigure acces egal la bunuri și servicii culturale;
- modernizarea infrastructurii culturale (case de cultură, biblioteci, muzee, școli de artă), cu accent pe mediul rural și comunitățile vulnerabile;
- stimularea participării culturale active prin inițiative civice, voluntariat și implicarea comunităților locale;
- extinderea accesului la cultură prin digitalizare, platforme culturale online și instrumente digitale inovatoare.

Implementarea acestor măsuri va conduce la creșterea ponderii instituțiilor culturale care aplică proceduri standardizate (de la 28% la 43%), dublarea numărului de instituții modernizate și creșterea semnificativă a populației cu acces echitabil la servicii culturale.

OG 2. Un patrimoniu cultural protejat, valorificat și accesibil prin consolidarea cadrului normativ și instituțional, intervenții sustenabile și măsuri integrate de conservare, promovare și gestionare a riscurilor.

Măsuri de intervenție:

- *alinieră legislației naționale la standardele Uniunii Europene, UNESCO și Consiliului Europei;*
- *consolidarea și reorganizarea instituțiilor și structurilor consultative din domeniul patrimoniului cultural;*
- *inventarierea, documentarea și actualizarea datelor privind monumentele de arhitectură și istorie;*
- *restaurarea și valorificarea integrată a monumentelor prin reutilizare adaptivă și includerea acestora în circuite turistice și educaționale.*

Ca rezultat, se preconizează creșterea eficienței și predictibilității regimului de protecție a patrimoniului cultural național, reducerea intervențiilor neconforme și a pierderilor de valoare patrimonială, sporirea rezilienței la riscuri, precum și îmbunătățirea accesului publicului și a valorificării sociale, educaționale și turistice a patrimoniului cultural.

OG 3. Dezvoltarea capitalului uman și îmbunătățirea condițiilor de creație și activitate culturală, care să asigure formarea, cercetarea și inovarea în domeniul culturii și patrimoniului cultural.

Măsuri de intervenție:

- *modernizarea programelor de studii universitare și postuniversitare dedicate culturii și patrimoniului cultural;*
- *crearea unui sistem național de formare, certificare și perfecționare profesională continuă;*
- *susținerea mobilităților profesionale, rezidențelor artistice și schimburilor academice;*
- *promovarea cercetării și inovării prin proiecte interdisciplinare ce utilizează tehnologii digitale avansate (3D, AR/VR, materiale sustenabile).*

Intervențiile propuse vor consolida capitalul uman și atractivitatea domeniului, vor stimula cercetarea și inovarea, accelerarea digitalizării sectorului, prin dezvoltarea competențelor și integrarea tehnologiilor avansate în procesele educaționale, creative și de valorificare a patrimoniului cultural.

OG 4. Un sistem sustenabil, echitabil și eficient de finanțare a culturii și patrimoniului cultural, care sprijină inițiativa artistică, stimulează creativitatea și contribuie la protejarea și valorificarea patrimoniului cultural național.

Măsuri de intervenție:

- *diversificarea surselor de finanțare prin parteneriate public–private, mecanisme de cofinanțare și atragerea fondurilor externe;*
- *dezvoltarea unui sistem integrat de monitorizare și evaluare a finanțărilor culturale, bazat pe indicatori de performanță;*
- *asigurarea unei distribuții echitabile a resurselor financiare, cu accent pe mediul rural, minorități etnice și inițiative culturale locale.*

În context, se estimează creșterea ponderii finanțărilor destinate acestor categorii până la minimum 30% din bugetul cultural național.

OG 5. Internaționalizarea culturii și patrimoniului cultural, prin cooperare activă în rețele și programe europene și internaționale, precum și prin valorificarea potențialului creativ al diasporei și al scenei culturale locale.

Măsuri de intervenție:

- integrarea organizațiilor culturale în rețele și programe europene și internaționale;
- dezvoltarea diplomației culturale prin parteneriate cu institute culturale străine, misiuni diplomatice și diaspora;
- sprijinirea mobilității internaționale a artiștilor și organizațiilor culturale și participarea la evenimente culturale majore.

Implementarea acestor măsuri va genera creșterea numărului de parteneriate internaționale, acțiuni culturale peste hotare și participări la târguri, festivaluri și expoziții internaționale.

Astfel, **elemente de noutate** ale Programului vizează:

- instituirea unui **cadru unitar de implementare**, bazat pe indicatori măsurabili până în 2030;
- integrarea **accesului echitabil la cultură** ca element transversal al intervențiilor propuse;
- **digitalizarea culturii și patrimoniului cultural** ca instrument strategic de acces, educație și promovare;
- corelarea culturii cu **dezvoltarea durabilă, turismul cultural și economia creativă**;
- instituirea unui **sistem unitar de monitorizare și evaluare a finanțărilor culturale**;
- consolidarea și extinderea **dimensiunii internaționale a culturii naționale**, inclusiv prin valorificarea potențialului creativ al diasporei.

3.2. Opțiunile alternative analizate și motivele pentru care acestea nu au fost luate în considerare

A fost analizată opțiunea „a nu face nimic”. Aceasta ar perpetua însă provocările existente. Neimplicarea statului în modernizarea infrastructurii culturale și în protejarea patrimoniului cultural ar accelera degradarea instituțiilor și obiectivelor de patrimoniu, reducând capacitatea acestora de a oferi servicii culturale moderne și accesibile. Patrimoniul cultural material ar continua să se deterioreze, generând pierderi ireversibile, costuri mai mari de restaurare și vulnerabilitate crescută la furt, trafic ilicit și degradare.

În absența intervențiilor necesare, decalajele față de standardele europene privind protecția și conservarea patrimoniului cultural, precum și accesul echitabil la cultură, se vor accentua, cu efecte negative asupra atractivității localităților, participării culturale, coeziunii sociale și dezvoltării durabile.

Sectorul cultural ar rămâne slab susținut: lipsa finanțării echitabile, a mecanismelor de sprijin pentru artiști și organizații independente și a investițiilor în digitalizare ar diminua inovarea, ar limita integrarea tinerilor specialiști și ar accentua disparitățile regionale și sociale. Participarea culturală a grupurilor vulnerabile, precum tinerii, persoanele vârstnice, minoritățile și comunitățile rurale, ar fi restricționată, iar subreprezentarea sectorului independent ar persista.

Pe plan internațional, menținerea *status quo*-ului ar reduce vizibilitatea și influența culturală a Republicii Moldova, ar limita implicarea diasporei și integrarea în rețele europene și globale, menținând cultura și patrimoniul cultural insuficient valorificate și expunându-le riscului de erodare a identității culturale și a potențialului socio-economic.

Lipsa unui program de implementare a SNCP 2035 ar diminua, de asemenea, încrederea partenerilor internaționali și a Uniunii Europene, în condițiile în care, elaborarea Programului se bazează pe recomandările Comisiei Europene formulate

În Rapoartele de extindere din 2024 și 2025, iar măsurile propuse sunt corelate cu prioritățile *acquis*-ului european.

4. Analiza impactului de reglementare

4.1. Impactul asupra sectorului public

Implementarea Programului va genera transformări structurale în modul în care cultura și patrimoniul cultural sunt gestionate la nivel public. Extinderea accesului fizic și digital la bunuri și servicii culturale, modernizarea infrastructurii și dezvoltarea ofertei culturale locale și naționale vor consolida rolul culturii ca serviciu public real, inclusiv pentru grupurile vulnerabile și comunitățile izolate. Realizarea activităților propuse va contribui la creșterea capacității instituționale și la profesionalizarea personalului din sectorul cultural, stimulând participarea comunitară, coeziunea socială și responsabilitatea decizională, precum și transparența și eficiența alocării resurselor publice. Ca urmare, măsurile întreprinse vor contribui la dezvoltarea durabilă și la coeziunea socială.

4.2. Impactul financiar și argumentarea costurilor estimative

Programul implică un impact financiar semnificativ asupra bugetului public național, precum și necesitatea mobilizării resurselor externe pentru implementarea măsurilor strategice în domeniul culturii și patrimoniului cultural pentru perioada 2026–2030. Costul total estimat al Programului se ridică la **1.929.491,19 mii lei**.

Din costul total, **339.905,61 mii lei** vor fi acoperiți din bugetul de stat aprobat pentru anul 2026, precum și din contul resurselor financiare planificate în CBTM 2026-2028 pentru modernizarea infrastructurii culturale, restaurarea patrimoniului cultural, dezvoltarea capitalului uman, consolidarea sistemului de finanțare și promovarea internațională a culturii naționale. Totodată, suma de **231.500,00 mii lei** urmează a fi alocată pentru investițiile capitale aferente NIP, incluse în Planul de creștere al Republicii Moldova pentru anii 2025–2027, în vederea reconstrucției edificiului Filarmonicii Naționale „Serghei Lunchevici”. Subsidiar pentru realizarea integrală a acțiunii este necesară suma de 300.000,00 mii lei, care la moment este neacoperită.

Pentru anul 2026, din asistența externă acordată de către Comisia Europeană, suma de **387,48 mii lei** este alocată pentru asigurarea funcționalității Biroului Europa Creativă.

În prezent, costurile neacoperite ale Programului, estimate la **1.589,198,10 mii lei**, includ investiții majore în digitalizarea patrimoniului și a accesului la cultură, extinderea infrastructurii în mediul rural și comunitățile vulnerabile, mobilitățile internaționale ale artiștilor și organizațiilor culturale, proiectele inovative de cercetare și formare profesională, precum și intervențiile necesare pentru alinierea completă la standardele și programele europene.

Estimarea costurilor implementării Programului pe ani (mii lei)

An	Cost total	Buget de stat	Asistență externă	Cost neacoperit
2026	133.263,09	129.695,61	387,48	3.180,00

2027	318.208,00	108.875,00	-	209.333,00
2028	524.460,00	101.335,00	-	423.125,10
2029	445.075,00	-	-	445.075,00
2030	508.485,00	-	-	508.485,00

Estimările de cost aferente perioadei 2026–2027 indică existența unei finanțări sustenabile pentru implementarea inițială a Programului. Evaluarea intermediară a Programului, planificată pentru sem. I, 2028, va analiza progresul implementării, eficiența măsurilor și utilizarea resurselor financiare. Rezultatele evaluării vor constitui baza pentru ajustarea planului de acțiuni și a costurilor neacoperite, în vederea asigurării eficienței și relevanței intervențiilor.

Alocarea mijloacelor financiare din bugetul de stat se va realiza anual, în funcție de prioritățile stabilite în procesul bugetar și de nivelul de implementare a Programului. Costurile neacoperite vor fi utilizate strategic pentru atragerea fondurilor naționale și externe, inclusiv prin integrarea în mecanisme europene de finanțare, ținând cont de evoluția economică și bugetară, precum și de oportunitățile de finanțare internațională.

Cheltuielile neacoperite vor fi finanțate prin suplimentarea bugetului național și prin atragerea de fonduri externe și europene, în vederea respectării angajamentelor asumate de Republica Moldova față de Uniunea Europeană și alte organisme internaționale, în contextul statutului de țară candidată la aderarea la UE.

În contextul participării Republicii Moldova la Programul Uniunii Europene „Europa Creativă”, începând cu 1 ianuarie 2026, o parte din costurile neacoperite vor putea fi acoperite din surse externe nerambursabile, cu prioritate pentru integrarea organizațiilor culturale în rețele și programe europene și internaționale, dezvoltarea platformei integrate de gestionare a fondurilor publice destinate culturii și implementarea mecanismelor de subvenționare pentru instituțiile teatral-concertistice.

4.3. Impactul asupra sectorului privat

Măsurile de intervenție ale Programului vor stimula investițiile private și dezvoltarea industriilor creative, inclusiv producția audiovizuală, cultura scrisă și turismul cultural, creând noi locuri de muncă și surse de venit pentru comunități. Accesul echitabil la infrastructura culturală și servicii digitale va facilita implicarea organizațiilor și inițiativelor culturale independente, va dezvolta piețele locale și internaționale pentru produse culturale și va consolida parteneriatele public-private. Prin internaționalizarea culturii și promovarea patrimoniului cultural în circuite educaționale și turistice, Programul va atrage finanțări externe, va crește vizibilitatea internațională și competitivitatea economică a sectorului cultural.

4.4. Impactul social
Implementarea Programului va avea un impact social considerabil și durabil, prin extinderea accesului fizic și digital la bunuri și servicii culturale și prin adaptarea acestora pentru grupurile vulnerabile, inclusiv copii și tineri, persoane în etate, minorități etnice, persoane cu dizabilități, precum și comunități din mediul rural și zone izolate. Cultura va deveni un instrument de incluziune socială, coeziune comunitară și prevenire a marginalizării, stimulând participarea activă a cetățenilor și sentimentul de apartenență. Modernizarea infrastructurii culturale și dezvoltarea programelor educative și artistice vor contribui la creșterea calității vieții, reducerea izolării culturale și promovarea dialogului intercultural. Totodată, consolidarea patrimoniului cultural și integrarea acestuia în viața comunităților va fortifica identitatea locală și națională, transformând cultura într-un vector de reziliență socială și dezvoltare durabilă.
4.4.1. Impactul asupra datelor cu caracter personal
Nu este aplicabil
4.4.2. Impactul asupra echității și egalității de gen
Programul va contribui la reducerea dezechilibrelor de gen prin promovarea accesului echitabil la funcții de conducere, resurse și oportunități profesionale pentru femei în sectorul cultural. Consolidarea cadrului normativ, investițiile în formare profesională, mobilitate și digitalizare, precum și susținerea carierelor emergente vor crește recunoașterea socială a muncii culturale și atractivitatea domeniului pentru tineri și femei. Subsidiar, Programul va promova diversitatea leadershipului cultural și incluziunea socială, asigurând participarea echitabilă a tuturor grupurilor în dezvoltarea și guvernarea sectorului cultural.
4.5. Impactul asupra mediului
Prin intervențiile asupra patrimoniului cultural imobil, realizate în conformitate cu legislația națională, standardele europene și bunele practici internaționale, Programul sprijină protecția și valorificarea mediului construit, generând efecte pozitive indirecte asupra calității vieții și a sustenabilității. De asemenea, implementarea Programului va contribui la reducerea vulnerabilității patrimoniului cultural în fața riscurilor și situațiilor de urgență, în concordanță cu ODD, prin promovarea utilizării durabile a resurselor și reabilitarea clădirilor cu statut de monument. Extinderea accesului fizic și digital la infrastructura culturală și integrarea principiilor de sustenabilitate vor sprijini participarea comunitară, incluziunea socială și eficiența resurselor, în timp ce măsurile de monitorizare și consolidare instituțională vor preveni riscurile asociate gestionării inegale a patrimoniului și resurselor.
4.6. Alte impacturi și informații relevante
Nu este aplicabil.
5. Compatibilitatea proiectului actului normativ cu legislația UE
Proiectul nu are drept scop armonizarea legislației naționale cu legislația UE, dar implementarea Planului de acțiuni al Programului va permite accelerarea procesului de

alinieri la standardele și practicile europene, în conformitate cu *acquis-ul* UE (soft law)³, inclusiv accesul la cultură, drepturile culturale, tranzițiile digitală și verde, precum și rolul social și economic al culturii. Totodată, direcțiile de intervenție vor contribui la fortificarea procesului de pregătire a Republicii Moldova pentru îndeplinirea criteriilor de aderare la UE (Capitolul 26. Educație și cultură), angajament asumat și în Programul Național de Aderare a Republicii Moldova la Uniunea Europeană pentru anii 2026-2029, aprobat prin Hotărârea de Guvern nr. 818/2025.

6. Avizarea și consultarea publică a proiectului actului normativ

În scopul respectării Legii nr. 239/2008 privind transparența în procesul decizional, anunțul privind inițierea procesului de elaborare a proiectului hotărârii de Guvern cu privire la aprobarea Programului a fost plasat atât pe site-ul web oficial al Ministerului Culturii, la secțiunea Transparență https://particip.gov.md/ro/document/stages/*/15467

Pentru asigurarea unui proces transparent, activ și participativ, au fost constituite și consultate 12 grupuri țintă (din sectoarele: artele spectacolului; arte vizuale; cinematografie; cultură scrisă; educație artistică; muzică; patrimoniu imaterial; patrimoniu imobil; patrimoniu mobil; politici culturale în teritoriu; sectorul cultural independent și neguvernamental; industriile creative), cât și reprezentanții platformelor consultative permanente sectoriale.

Totodată, în contextul definitivării elaborării proiectului Programului, acesta a fost consultat prealabil cu autoritățile și instituțiile publice responsabile și coresponsabile de implementarea Planului de acțiuni al Programului.

Proiectul Programului urmează a fi supus avizării în conformitate cu Legea nr. 100/2017 cu privire la actele normative.

7. Concluziile expertizelor

Proiectul Programului urmează a fi supus expertizei juridice.

8. Modul de încorporare a actului în cadrul normativ existent

³ Decizia Consiliului din 18 mai 2006 privind încheierea Convenției pentru protecția și promovarea diversității expresiilor culturale (2006/515/CE); Rezoluția Consiliului privind Planul de lucru al UE pentru cultură 2023–2026 (2022/C 466/01); Rezoluția Consiliului Uniunii Europene și a Reprezentanților Guvernelor Statelor Membre reuniți în cadrul Consiliului privind Dimensiunea Culturală a Dezvoltării Durabile 2019/C 410/01; Concluziile Consiliului privind gestionarea riscurilor în domeniul patrimoniului cultural 2020/C 186/01; Concluziile Consiliului privind egalitatea de gen în domeniul culturii; Concluziile Consiliului privind redresarea, reziliența și durabilitatea sectoarelor culturale și creative 2021/C 209/03; Concluziile Consiliului privind cultura, arhitectura de înaltă calitate și mediul construit ca elemente-cheie ale inițiativei Noul Bauhaus european 2021/C 501 I/03; Concluziile Consiliului privind consolidarea schimburilor interculturale prin mobilitatea artiștilor și a profesioniștilor din sectoarele culturale și creative, precum și prin multilingvism în era digitală 2022/C 160/07; Concluziile Consiliului privind elaborarea unei strategii europene pentru ecosistemul industriilor culturale și creative 2022/C 160/06; Comunicarea Comisiei către Parlamentul European, Consiliu, Comitetul Economic și Social European și Comitetul Regiunilor. Spre o abordare integrată a patrimoniului cultural european; Comunicarea comună către Parlamentul European și Consiliu. Către o strategie pentru relațiile culturale internaționale; Comunicarea Comisiei către Parlamentul European, Consiliu, Comitetul Economic și Social European și Comitetul Regiunilor. O nouă agendă europeană pentru cultură COM/2018/267; Cadrul de acțiune european pentru patrimoniu cultural; Rezoluția Parlamentului European din 20 octombrie 2021 referitoare la situația artiștilor și la redresarea culturală în UE 2020/2261(INI); Raportul Parlamentului European privind rolul culturii, educației, media și sportului în combaterea rasismului 2021/2057(INI); Comunicarea Comisiei Orientări UE privind reluarea în siguranță a activităților în sectoarele culturale și creative – COVID-19 (2021/C 262/0); Rezoluția Consiliului din 21 ianuarie 2002 privind rolul culturii în dezvoltarea Uniunii Europene (2002/C 32/02); Raportul OMC „Statutul artiștilor și profesioniștilor culturali și creativi”, 2023.

Proiectul hotărârii Guvernului nu necesită operarea modificărilor în cuprinsul altor acte normative.

9. Măsurile necesare pentru implementarea prevederilor proiectului actului normativ

Implementarea Programului se va realiza în conformitate cu Planul de acțiuni pentru perioada 2026–2030, structurat în trei etape: rapoarte anuale de progres (sem. I al fiecărui an de implementare), raport de evaluare intermediară (sem. I, 2028) și raport de evaluare finală (sem. I, 2031).

Ministerul Culturii va asigura rolul de coordonator central, conform domeniilor de competență atribuite, iar responsabilitatea pentru implementarea acțiunilor revine fiecărei entități implicate, conform domeniului de competență și atribuțiilor din Planul de acțiuni. În cazul acțiunilor comune, entitate primară, menționată în Planul de acțiuni va centraliza și consolida informațiile privind progresul înregistrat.

Sistemul de monitorizare include colectarea periodică și coerentă a datelor cantitative și calitative. Entitățile responsabile vor monitoriza continuu gradul de realizare a acțiunilor, și vor raporta anual către Ministerul Culturii până la 31 ianuarie, iar acesta va raporta către Guvern până la 25 februarie.

Evaluarea intermediară a Programului va fi realizată de Ministerul Culturii, prin subdiviziunile de profil, cu suportul subdiviziunii coordonare politici publice și integrare europeană. Evaluarea finală a Programului va fi realizată de experți independenți, contractați de Ministerul Culturii.

Atât evaluarea intermediară, cât și evaluarea finală vor fi realizate în conformitate cu cadrul metodologic al Cancelariei de Stat și cu Ghidul metodologic pentru evaluarea intermediară și ex post a politicilor publice, având la bază criteriile de relevanță, eficacitate, eficiență, sustenabilitate și impact.

Rezultatele evaluărilor vor servi la ajustarea obiectivelor și a direcțiilor de intervenție pentru etapa următoare de implementare a SNCP 2035.

Rapoartele anuale de progres, Raportul de evaluare intermediară, precum și Raportul de evaluare finală vor fi coordonate cu Cancelaria de Stat, consultate public și publicate pe site-ul web oficial al Ministerului Culturii, asigurând transparența și responsabilitatea în implementarea Programului.

Secretară Generală

Ana VARZARI